

MAARJAMAA

EESTI KATOLIIKLASTE RINGKIRI

N. 1 (13)

VI aastakäik

Jüripäeval 1967

ΜΟΙΣΟΥΣΟΝ ΗΜΕΙΣ
ΟΥΔΕΝΑ ΙΝΑ
ΤΕΝ ΟΥΝ ΝΟΥ
ΑΝΗΚΟΥΣΙΝ
ΟΙΘΝΟΤ
ΚΑ ΕΙΤΙ
Ω

ΕΤΟΙΜΟΝΤΕΣ
ΟΜΟΝ ΙΝΑ
ΑΠΟΔΕΧΘΕ
Α ΕΤΕΡΟΥΣ
ΕΤΟΥΣ
ΟΥΣ
Ω

Mina olen selleks sündinud
ja selleks maailma tulnud,
et ma tõe tunnistust annaksin.
Igaüks kes on tõe pärit
kuulab minu häält. (Joh. 18, 37)

See papüürusetükike — teadlastele tuntud P. Ryl. Gk 457 nime all — on vanima meile tuntud Uue Testamendi käsikirja tunnistajaks. Asjatundjate arvates kirjutati ta teise kristliku sajandi esimestel aastakümnetel, seega tõenäoliselt ainult paar-kolmkümmend aastat pärast Johannese evangeeliumi kirjapanemist. (Originaali suurus: 8,9 x 6 cm; vasakul Joh. 18, 31-34, paremal 18, 37-39).

Mood, üldharidus, vajadus?

Põgusast pilgust raamatukauplusse piisab veendumaks, et piibliaineline kirjandus elab meie päevil üle uut õitseagea. Mitte ainult autorite ja teoste arvu poolest: sedaliiki raamatud võivad tihtipeale uhkustada kuuekohaliste tiraažidega. Tähendab, et lugejaid on väga palju.

Ei saa salata, et praeguse « piiblikevade » juures torkab silma hulk kõigile moevooludele ühiseid jooni: « neist raamatutest kõneldakse ju », « vaja asjaga kursis olla » jne. Raamatutes enestes leidub tihti ajamaitsele vastavaid võrtsiltsandeid, mida tugev konkurents õnneks siiski enam-vähem talutavates piirides peab.

Pole vähe neid, kes haaravad Piibli järele lihtsalt üldhariduse täiendamise mõttes. See siht on igati kiiduväärt, sest kooli-üldhariduse andmisel käsitletakse Vana ja Uue Testamendi mõttevara osatähtsust Euroopa väljakujunemisel üliharva või üldse mitte. Isegi kristlikes koolides jääb Pühakirja see külg pahatihti hoopis kahe silma vahele, olgugi et meie kontinendi — või koguni kolme — ajalugu otse kisendab selle peatüki järele. Need hariduse-janulised, kelle teadmised ristiusu õpetusest ja moraalist on algkooli lõpetaja tasemele jäänud (neid leidub paraku akadeemikutegi hulgas) tutvuvad Piiblit lugedes võibolla esmakordselt Kristusega. See võib tuua rõõmustava eetilise või usulisegi murrangu nende ellu.

Kuid ehk tohime seda meie sajandi piiblikevadet veelgi positiivsemalt tõlgitada: ehk tohime selles näha meie tehnika-tsiivilisatsiooni kojuigatsust olulise järele? Rida põhjusi, mille hulgas ei seisa kindlasti viimasel kohal end kristlasteks nimetavate usuteadlaste ja kirikumeeeste hoiak, tegi Pühakirja lugemise möödunud sajandil ebapopulaarseks. Selle asemel hakkas paeluma uhiuus, meeeldi « teaduslikuks » tituleeritud maailmavaade. Meie päevil on paljud sellest teaduse-lummusest toibunud või toibumas, olgugi et kaugeltki mitte kõik. Kuid niisamuti pole veel kaugeltki mitte kõik kirikumehed omaks võtnud neid uusi, väärtuslikke seisukohti Piibli selgitamisel, milleni meid on aidanud just viimase saja aasta tõsiteaduslik uurimistöö — töö, mille tegijateks olid sageli uskmatudki.

Siiani öeldu kehtib mitte-kristlaste ja nn. pühapäeva-kristlaste suhtes. Tõsi-usklikule kristlasele on Pühakirja lugemine alati olnud lihtsalt *sisemiseks vajaduseks*. Pole ju meie Piibel midagi muud kui Jumala armastuskiri inimsoole. Selle armastuse järele janunevad kõik, olgugi et see on nõudlik armastus: Pühakirja lugemine ei sunni meid mitte ainult pidevalt oma isiklikku seisukohta kontrollima ja parandama, vaid eeldab ka tõsist ettevalmistust ja teadmisi.

Jah, Piibli õige mõistmine nõuab teadmisi, mis ei leidu otseselt Pühakirjas eneses — seegi tunnetus on viimase kristlaste-sugupõlve süvenemise viljaks, vähemalt veendumuse levinemist arvesse võttes. « Pühast Vaimust valgustatud » kirjaseletajate aeg on jäädavalt möödunud. Selle asjaolu kinninaelutamine ei tähenda aupaklikkuse puudust Püha Vaimu vastu, vaid just vastupidi auandmist ilmutatud Jumala sõnale, mida on igatpidi väänata püütud. Tänapäeva eksegeesi tase ei luba seda enam: tendentslik tõlgendamine muutub nüüd iga päevaga karjvamaks anakronismiks. Ning see asjaolu tasandab teed kristlaste ühtsusele: võibolla saab meie senini nii erakordne sajand koguni veel näha killustuse-skandaali lõppu?

Sellepärast võime praegusel silmapilgul valitseva piibli-elevuse, pakutavate abiraamatute hulga ja kvaliteedi üle ainult siirast rõõmu tunda; sellepärast peame töötama ja palvetama nii, et ükskord kristlikule alusele rajatud kultuuri tagasi-pöördumine Kristuse juurde võiks peagi teoks saada.

Paluge, siis antakse teile; otsige, siis leiate; koputage, siis tehakse teile lahti! Sest iga paluja saab, otsija leiab ja koputajale tehakse lahti. Või kas on teie seas inimest, kes, kui ta poeg tema käest leiba paluks, talle kivi annaks? Või kui ta kala palub, annaks talle mao? Kui nüüd teie, kes olete kurjad, oskate oma lastele häid ande anda, kui palju enam annab teie Isa, kes on taevas, häid ande neile, kes teda paluvad!

Matt. 7, 7-12

Otsige, siis leiate! ütleb Jeesus. Ning kinnitab: iga paluja saab, otsija leiab ja koputajale tehakse lahti. Muidugi ei räägi meie Õnnistegija siin raha või au, teadusliku edu või mõne muu ainelise hüve taganõudmisest, vaid nende igaveste tõdede otsimisest, millede sisu võib meile näidata Jumal üksi. See otsimine ei ole kunagi asjata, ei ole niisugune nagu meie maapealsed püüdlused, kus paluja ei saa, otsija ei leia ja koputaja ees rohkem kui üks uks kinni lüüakse. Ei, Jumala juures on asi teisiti. Jeesus rõhutab seda ja kinnitab kogu asja meie mällu pildikesega isast, kes ei annaks kivi või madu oma pojale, kui see leiba ja leivakõrvast palub. Ei, Jumal annab palju, palju rohkem ja kindlamini häid ande neile, kes Teda paluvad.

Kuid see kõik eeldab, et me palume, otsime ja koputame. Kes ei palu, ei saa; kes ei otsi, ei leia, ja kes ei koputa, sellele ei tee Jumalgi lahti.

Jumal on otsatult suur. Temas jääb meile alati « veel midagi » tunda, midagi, mille ilmutamist on vaja paluda. Kas me teeme seda Pühakirja lugemise puhul — või oleme juba « küllalt leidnud »? Kui nii, siis pole vaja imestada, et me senituntule lisa ei leia, et lugemine igavaks läheb. Hoopis teistsugused on meie väljavaated siis, kui avame Piibli neid Jeesuse sõnu meeles pidades: « Otsige, siis leiate! ».

---

*Me leiame Piiblist ikka just nii palju kui me sealt otsime:
suurt ja jumalikku, kui me otsime suurt ja jumalikku;
tähtsat ja ajaloolist, kui otsime tähtsat ja ajaloolist;
mitte midagi, kui me midagi ei otsi.
Näljased saavad temast söönuks ja täissöönutele on ta igav —
juba enne kui nad ta lahti löövad.
Piiblis seisab üks uus maailm: Jumala maailm.*

Karl Barth

Piiblit avades

Igaühe elus tuleb ette silmapilk, mil ta Piibli esimest korda kätte võtab. Kui ta seda teeb täiskasvanuna, tekib tal kõigepealt üks väga lihtne küsimus: kust otsast peale hakata? Sest juba pealiskaudne lehitsemine näitab, et ei ole tegemist mitte ainult kaunis paksu raamatuga, vaid terve raamatukoguga. Piibel koosneb väga mitmekesistest osadest, mis näiliselt läbisegi paiknevad: ajalugu ja visioonid, õpetlikud jutukesed, luule jne.

Sellest raskusest ei pääse mööda isegi need, kellele satub pihku selgitustega varustatud väljaanne: ta leiab küll sissejuhatusi üksikute raamatute, paremal juhul koguni raamatu-gruppide jaoks, kuid kes seletaks Piibli kui terviku mõtte? Muidugi, « kõik teavad et » Piibel on Jumala sõna inimestele, otstarbega inimesi Jumala juurde aidata; kuid siin see küsimus ongi: kas ei tee see paks raamat Jumala leidmist just keeruliseks? Praegu olemasolevate kirikute-sektide liikmed kinnitavad kõik, et just see tema kogudus põhjeneb sel kõige puhtamal Jumala sõnal: keda uskuda? Kas on Jumala leidmiseks vaja lehekülgede kaupa sugupuid uurida? Miks on olemas neli evangeeliumi, millede andmed näivad pealekauba mõnikord üksteisele vastu rääkivat, ning mitte üksainus? Kui Jumal on lasknud selle raamatu kirjutada, siis on sellel kõigel ometi oma mõte — võibolla raskustelgi?

Niisuguseid küsimusi tekib tänapäeva inimesel paratamatult terve rodu. Kust abi leida? Teadagi võib küsitella lähemat vaimulikku — kui temaga tuttav ollakse ja heal jalal ning... kui ta oskab aidata. Sest kogemus näitab üllataval kombel, et mitte harva ei saa sealtki vastust. Raamatukauplusest? Seal leidub tänapäeval nii palju « abiraamatuid » et võtab silmad kirjuks. Missugune võtta, missugune jätta? Meie

kahekümnenda sajandi mõtteviis soovitab meile « täpseid », « ajaloolisi », « teaduslikke » selgitusi. Kuid neid sisaldavad köited ajavad lausa hirmu peale: nad on ju paksemad kui Piibel ise, sisust rääkimata, mis kubiseb viidetest, märkustest, heebrea-, kreeka ja kes-teab-mis-keelsetest tsitaatidest veel. Ning kui hakkamist, aega ja nutti jätkub, saab niisuguse teadusliku kommentaari lugemisel pikkamööda selgeks, kui vähe temast õieti kasu on.

Piibel seletab end õnneks ise, kuid selleks on vaja ülitähelepanelikku ja kannatlikku lugemist, kusjuures tuleb paratamatult kogu Pühakiri esiteks kaanest kaaneni läbi lugeda. Mõlemaid — tähelepanu ja kannatlikkust — on tänapäeva inimesel kasinalt käes, kuid ka ajapuuduse seigast olenematult võib küsida: miks mitte kohe alguses teiste kogemusi appi võtta? Pärastisel isiklikul lugemisel näeme küllap ise kuivõrd nende nõuanded paika pidasid. Teiste sõnadega: iga tõsine piiblihuviline vajab head sissejuhatavat käsiraamatut. Niisuguse käsiraamatu mahu suhtes — raamatukauplused pakuvad neid igas suuruses, illustratsioonidega ja ilma — tuleb küll arvestada 800-1000 leheküljega; õhemad sissejuhatused ei suuda kõiki olulisemaid aspekte esile tõsta, sest Piibel on väga mitmekülgne raamat. Käesoleva artikli lõpus toome väikese loetelu headest sissejuhatustest.

Järgnevad read soovivad ainult täpsustada Piibli paika kristlase elus, küsitelles kõigepealt Pühakirja ennast. See on teadagi ainult väike katse, ilma pretensioonideta ilmeksimatusele või « valmiskauba » pakkumisele. Sest Pühakirja tsitaatide lugemine nõuab sama pingutust mis Piibel ise: meil tuleb välja astuda kaasaegselt « tehnika-maailmast » teise, « seespärase maailma », välja « mõistuse-maailmast »

ja sisse « südame-maailma », välja « indo-eurooplaslikust » (selle mustri järele mõtlemine praegu ka meie, soome-ugrilased) « semiitliku » väljendusviisi juurde, kahekümnendast sajandist sellesse aega, millest peale hakati sajandeid lugema. Peale Pühakirja enese tsiteerime järgnevas ka möödunud sugupõlvede mõtteid piiblilugemise üle, eelistades Raamatute Raamatu kirjutamisele lähedasemaid sajandeid hilisematele.

On hea, kui uustulnuk alustab Piibli lugemist Emmause jüngrite looga. Seal ütleb Jeesus pettunud lunastuse-ootajaile: « *Ob teid mõistmatuid ja tuimi südameid kõike seda uskuma, mis prohvetid on rääkinud! Eks Kristus pidanud seda kannatama ja oma au sisse minema?* » Ja Ta hakkas Moosesest ja kõigist prohvetitest peale ja seletas neile, mis Tema kohta kõigis Kirjades seisis. (Luuk. 24, 25-27)

Hiljem kinnitas ülestõusnud Lunastaja sedasama ka apostlitele: « *Need on kõned, mis ma teile rääkisin, kui ma veel teie juures olin — et kõik peab täide minema, mis Moosese seaduses ja Prohvetites ja Salmides on minust kirjutatud* ». Siis avas Ta nende mõistuse Kirjadest aru saama ja ütles neile: « *Nõnda on kirjutatud, et Kristus pidi kannatama ja surnuist üles tõusma kolmandal päeval ja et Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigile rahvastele, Jeruusalemast peale; teie olete nende asjade tunnistajad* » (Luuk. 24, 44-48)

Nendes sõnades peitub Vana Testamendi mõistmise võti. Kel seda pole, võib küll hoole ja usinusega lugeda, kuid talle juhtub hõlpsasti nagu Pauluse suguvendadele, kellel « *veel tänapäevalgi jääb seesama kate Vana Testamendi lugedes ära võtmata, sest see kaob alles Kristuses* ». (2 Kor. 3, 14)

Kogu Piibel, niihästi Vana kui Uus Testament räägib niisiis Kristusest. Naatsareti Jeesuse isikus saavutab Jumala ilmutus oma absoluutse kõrgpunkti, millelt Piibli lugejaile selle vähemad üksikasjad nagu mäetipult ühekorraga kätte paistavad. Teadmine, et Vana Testamendi töötused on Jeesuses täide läinud ning et Uus lõpeb Tema tagasituleku perspektiiviga, annab meile võimaluse piiblitloo arvutuid

üksikepisoode ja -õpetusi ühisele nimetajale viia ning nende sügavamad tähendust mõista.

Alul tundub see mõte võibolla liigse lihtsustamisena. Ning üldse: kuidas saab see, mis tuhande aasta jooksul Vanasse Testamenti kirja pandi, kelleski täide minna, kes alles pärast raamatu valmisaamist sündis? Tõsi küll, paradüümselt räägivad ainult paar esimest lehekülge, ning pattulangemisest algab ka juba Lunastaja ootamine — kuid mis on näiteks Taaveti sõjakäikudel või Koguja mõttemõlgutustel tegemist Jeesusega?

Tuleb mõnda, et Pühakirja põhilise ühtsuse avastamine pole ühe päeva töö. Tegelikult ei seisagi see meie võimuses; tuleme kohe selle juurde tagasi. Tänapäeva inimesel on peale selle erilisi raskusi sümbolite mõistmisel, näiteks kui loeme teises Peetruse kirjas, et Noa laev oli ristimise ettekuulutajaks (3, 21). Kuid siin pole tegemist ületamatute raskustega.

Selle ühtsuse olemasolust teada tuleb tuluks niihästi neile, kes astuvad esimesi ebalevaid samme usu suunas kui ka neile, kes juba Kristusesse usuvad. Usk Jumala lihakssaanud Sõnasse ja soov Temale lähemale jõuda on omakorda tähtsaks eeltingimusteks (olgugi mitte ainsaiks) Kirja mõistmisel. Muidu võib meie käsi käia nagu neil Jeesuse kaasagstel, kellele Ta pidi ütleva: « *Te uurite Kirju, sest te arvate end nendes igavest elu leidvat, ja nemad ongi, mis minust tunnistust annavad; aga teie ei taha minu juurde tulla, et te saaksite elu* ». (Joh. 5, 39j)

Kuidas on niisugune « sisust möödalu-gemine » võimalik?

Matteuse evangeeliumis leiame oma-pärase märkuse: *Seda kõike rääkis Jeesus rahvale tähendamissõnades; ilma tähendamissõnata ei rääkinud Tema neile midagi, et läheks täide, mis on öeldud prohveti läbi: « Mina teen oma suu lahti tähendamissõnades, kuulutan, mis varjul olnud maailma algusest saadik* ». (13, 34j) Miks nii? Miks ei ütle Jeesus, miks ei ütle Pühakiri selge sõnaga, kuidas asi on? Kui Jumal on Armastus ise, nagu kuulutab apostel Johannes (1 Joh. 4, 8), kuidas võib ta siis tähtsaid asju inimese eest tahtlikult ära peita?

Peatugem hetkeks selle küsimuse juures.

Armastuseks oleme suutelised ainult vaba valiku alusel: keegi ei suuda meid *sundida* teist armastama. Kui Jumal on Armastus, ei saa Ta end meile ilmutamata jätta, sama vähe aga meilt meie vabadust võtta. Kui see ilmutus ei saa sundiv olla, ei tohi me teda oodata ei matemaatika-õpiku ega isegi mitte katekismuse näol: ilmutatud tõed ei saa nii « selged » olla, et inimesel ei oleks enam mingit võimalust nende suhtes « ei » ütelda.

Müsteeriumideks nimetame meie, kristlased, neid ilmutatud tõdesid, mida pole võimalik inimlike vahenditega « ära seletada » või « tõestada », olgugi et nad mõistusega vastuolus ei seisa. Müsteerium, mida Piibel kuulutab esimesest viimase leheküljeni, on Jumala armastus inimese vastu. Selle armastuse kõrgeimaks väljenduseks, koguni kehastuseks, on Jumala Poja lihakssaamine ja ristisurm inimese eest. Jeesus on Pühakirja keskpunktiks ja selle mõistmise mõtteks. Temast ei räägi, nagu juba nägime, mitte üksnes Uus, vaid Vanagi Testament, juutide « Seadus ja prohvetid ».

Filippus saab Naatanaeliga kokku ja ütleb temale: « Me leidsime selle, kellest Mooses on kirjutanud Seaduses, ja prohvetid! » (Joh. 2, 45) Kogu Uut Testamenti läbib äratundmine, et « Kirjad on täide läinud ». Seda mitte ainult selles mõttes, nagu oleks ammu ettekuulutatud Messias pärale jõudnud: Lunastaja ja ka Jumalariik, mida ta kuulutab, on Vanas Testamendis müstilisel viisil juba olemas ja võtab seal kuju. Iseenese ohverdamiseks puid kandev ainus poeg Iisak on Ristikandja, läbimarss Pilliroomerest Lunastuse, väljavalitud rahvas Kiriku « eeskujuks ». Uue Testamendi viimane raamat (Johannese Ilmutus) otse kubiseb viidetest Vanale.

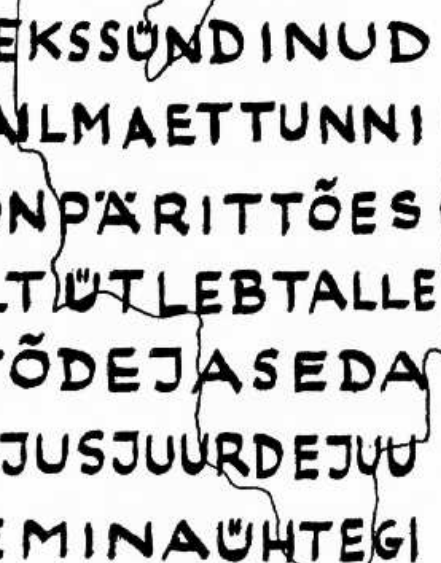
Sest kõik, mis on ette kirja pandud, on meie õpetuseks kirjutatud, et meil Kirjade antud kannatlikkuse ja lohutuse läbi lootust oleks, ütleb Paulus (Rooml. 15, 4). See sõna heidab hulga valgust Kirja mõttele: Raamatute Raamat on kirja pandud meie õpetuse, kannatlikkuse, lohutuse ja lootuse huvides. Paulus ei ütle, et

ainult selleks, kuid sedagi on juba palju. See on üks viis, Pühakirjast õpetust võtta.

Taevariik on rabaaugu sarnane, mis põllu see peidus on, mis üks inimene leiab ja ära varjab, ja läheb suure rõõmuga ja müüb kõik ära, mis tal on ja ostab selle põllu. (Matt. 13, 44) Otsimine, leidmine, rõõm — need on sügavinimlikud tungjooned: mis siis, kui Jumal ei tahagi meid käsutada, meile « valmis-usku » peale panna, vaib soovib, et inimese isiksus iseseisva järelemõtlemise kaudu kuju võtaks? Kas pole Armastusega, kes on kõikteadja, kooskõlas pigemini sundus, mis ei luba lapsikuks jääda? Tõepoolest: *Otsige, siis leiate! Koputage, siis tehakse teile lahti! Kuulge ja mõistke! Et teie rõõm oleks täielik!* — need siit-sealt evangeeliumidest kokkunopitud Jeesuse sõnad näitavad kõik samas suunas. Kui Ta ilmseid imetegusid pidi korda saatma, sündis see nagu vastumeelt ja Ta keelas nendest jutustamast (Mark. 1, 43; 5, 43): otsijatele oli Jeesusel valmis julgustav, kuid ikkagi järelemõtlemisele sundiv sõna (Nikodemus, Samaaria naine); tihti heitis Ta inimestele ette, et nad usuasjades oma pead ei tarvitanud (Luuk. 11, 37-42; Joh. 5, 19-47, vrd. 14, 12).

Kirikuisad näevad Piibli « ebaselges » keeles muidki eeliseid.

« Pühakirjas tarvitatud väljendusviis ise, kirjutab Augustinus oma piiskopist ametivennale Volusianusele, — kui kättesaadav on see kõigile, olgugi et väga vähestele täiesti arusaadav. Selle läbi, mis temas selge on, kõneleb ta nagu hea sõber asja ilustamata õpetatud ja õpetamata inimese südamele, ning sedagi, mis ta müsteeriumides varjab, ei tõsta ta suurelise kõnega sinna kuhu pikaldane ja koolitamata vaim ei söanda ligi astuda, nagu vaene rikka ette, vaid kutsub lihtsal keelel kõiki ega toida neid üksnes silmanähtava tõega, vaid harjutab peidetutki leidma. Ometigi pakub ta otsekohe sedasama mida ta varuks hoiab, aga et selgus ei tekitaks tüdimust, äratab seesama asi peidetud peast jälle soovi; soov annab talle nagu uue näo ning uus asi pannakse hõlpsamini meelde. Niiviisi õiendab ta vildakaid, toidab väetimaid ja veetleb suuri vaime. Ainult see hing võib

NGAS MINA OLEN SELLE KSSÜNDINUD
JASELLE KSTULNUDMA ILMAETTUNNI
STADATÕDE KÕIKKES ON PÄRITTÕES
TKUULEB MINU HÄÄLT ÜTLEBTALLE
PILAATUS MIS ON TÕDE JASEDA
ÜTE LNUDU UESTIVÄLJUS JUURDE JUU
TIDE JA ÜTLEB NEILE MINA ÜHTEGI

Esileheküljel toodud Rylands'i papüüruse puhul on õnnekombel tegemist käsikirjalehe nurgatükiga. Kuna teisel sajandil ei jäetud sõnade vahele tühje ruume (näit. MINAOLENSELLEKSSÜNDINUD), pole raske välja arvestada, ei antud käsikirja lehekülg koosnes 18-st reast, igas reas 29-33 tähte. Formaadiks oli 21 x 20 cm. Kogu evangeeliumi käsikiri nõudnuks 66 niisugust lehte. Papüüruse paksuse tõttu annaks see üsna korraliku raamatu; sellepärast võib arvata, et see käsikiri ei sisaldanud muid Uue Testamendi raamatuid.

selle õpetuse vaenlane olla, kes teda eksituse tõttu ei tunne või siis haigest peastki veel arstirohtu vihkab ».

Gregorius Suur nimetab Pühakirja jõeks, mis on nii madal, et lambatalleke julgeb selles sulistada, kuid samas nii sügav, et elevantki võib vabalt ujuda.

« Pühakiri ületab kõik teadused ja õpetused kõrgemalt kui ükski võrdlus suudaks väljendada, leiab seesama kirikuisa. Ka siis, kui vaikida sellest, et ta tõtt kuulutab, taevasele kodumaale kutsub, lugeja südant maisete soovide juurest kõrgeimat himustama liigutab; et ta harjutab tumedate väljendustega tugevaid, hellitab pisukesi lihtsa keelega ega ole ei nii suletud, et tema ees oleks vaja

kartust tunda, ega nii selge, et temast lugu ei peetaks; et temaga ümberkäimine vaeva võtab, et teda seda rohkem armastatakse, mida rohkem tema üle järele mõeldakse; et ta lugeja vaimu alandliku sõnaga aitab, kõrge mõttega ülendab, nagu kasvaks ta lugejaga koos; et lihtrahvast lugejad temast nagu omast aru saavad ning õpetatud mehed ometi sealt alati uut leiavad; — isegi siis, kui sisu kaalust vaikida, ületab ta ikkagi kõik teadused ja õpetused juba ainuüksi oma väljendusviisi poolest: ühe ja sellesama kõnega jutustab ta loo ja ilmutab müsteeriumi ».

Veel ühe üliväärtusliku näpunäite, mida on kasulik enne Piibli avamist teada,

leiamme üsna Pühakirja lõpust: «*See olgu teile kõigepealt teada, et ükski probvetikuulutus Kirjas ei ole omavolilise seletuse jaoks. Sest inimese tahtmisest ei ole iial ühtegi probveti kuulutust tulnud, vaid Pühast Vaimust kantuna on inimesed Jumala poolest rääkinud*». (2 Peetr. 1, 20j) Juba nende sõnade kirja panemise ajal leidis küllalt neid «*õppimata ja kinnitamata*» lugejaid, kes Kirja mõtet «*iseenese hukatuseks*» väänasid (2 Peetr. 3, 16). Sellepärast tuleb mees pidada, et Uus Testament on sündinud Kirikus; kui me väljaspoolt Kirja ennast lisaselgitusi otsime, ei leia me kuskilt Kiriku omadest väärtuslikumaid.

«*Inimene ei ela mitte üksnes leivast, vaid igast sõnast, mis Jumala suust välja läheb!*» (Matt. 4, 4) Teades, et Piibel on tarvilikuks hingetoiduks, küsime loomulikult: kui sageli, kui palju lugeda?

Piibel ise ei anna meile kindlat mõõtu — kuid kas on seda vajagi? See, kes Kristust armastab, loeb palju, seni kuni ta kirjasõna põhjalikult tunneb — ning loeb vähem, kuid mõtleb selle üle seda rohkem järele, mida enam ta Piiblis kodus on. Sellegipärast tohiks Kirikuisade värvirikkad nõuanded lugemise asjus meile heaks abiks olla.

Nii väärivad meespidamist Efrem Süürlase sõnad: «*Iga vähemgi Kristuse sõna Evangeeliumis sisaldab hindamatuid aardeid... Seda, mis meist üle jääb, on rohkem kui seda, mis meisse mahub — nagu janustesse allikal. Jumala sõnal on palju palgeid, nagu on palju palgeid selle õppijatel. Tema on oma sõna paljude ilustustega üle maalinud, et igal õppijal oleks seda vaadata, mis talle meeldib. Ja Ta on kõik varandused oma sõnasse peitnud, et igaüks meist selle läbi rikkaks saaks, mille üle ta järele mõtleb. Tema kõne on elupuu, mis sulle igast küljest õnnistatud vilja vastu sirutab, on nagu see kalju, mis kõrbes lahti läks, millest sai vaimulikku jooki kõigile ja kõikjale. Kellele nüüd üks neist rikkustest osaks saab, ärgu mõtelgu, et ainult see, mis tema leidis, Piiblis peitus, vaid et ta nende paljude rikkuste hulgast, mis seal leiduvad, üksnes selle oskas kätte leida. Samuti ärgu ta arvaku Sõna sellepärast vaeseks jäänud olevat, et see tema rik-*

kamaks tegi, vaid saagu aru, et inimene Sõnast vähem oli, ja tänagu Sõna suurst. Ole rõõmus, et sa söönuks said, ning ära kurvatsse selle pärast, et Sõna sinust rikkam oli! Janune tunneb joomisest rõõmu, kuid ei kurvasta sugugi selle üle, et ta ei jõudnud allikat tühjaks juua. Olgu Allikas sinugi janust üle ja mitte sinu janu Allikast! Sest kui su janu täis saab ilma et allikast puudu tuleks, võid sa nii tihti uuesti juua kui janu tuleb. Aga kui allikas sinu täis saades tühjeneks, teeks su võit sulle kahju. Täna selle eest, mis sa kaasa võtsid, ning ära nurise selle pärast, mis alles ja üle jäi! See, mis sa võtsid ja viisid, on sinu oma, ja mis järele jäi, on jällegi sinu pärisosa. See mida sa oma nõtruse tõttu ei saanud korruga vastu võtta, võta järgmistel kordadel, visaduse abiga! Ja hoia, et sa ei hakka omast nurjatusest ühe korruga ammutama seda, mida ei saa ühe korruga võtta, või jätad hoopis võtmata selle, mida sa oleksid saanud vähehaaval võtta!»

Lõpetame tänase põgusa pilgu Piibli raamatu neile omadustele, mis eraldavad teda kõigist muudest raamatutest, Isade veendumusega, et Pühakirja abiga võib igaüks oma isikliku kutsumuse suhtes selgusele jõuda. «*Selles, mis Jumal Pühakirjas ütleb, kirjutab Gregorius Suur, võib igaüks meist, kui me otsime, oma enese loo kätte leida, ega ole vaja, et igaüks nõuaks jumaliku hääle erilist vastust selle kohta, mida just tema peab kannatama. Kirjas antakse meile kõigile selle kohta, mida igamees omaette kannatab, ühine vastus, seal saab meie eel käinute elu eeskujuks järeletulejatele*».

Otsige, siis leiate! Kirjas otsides võime niisiis leida vastuse oma elu põhilistele probleemidele. Ainult seal võime leida oma «*valgele kivikesele kirjutatud uue nime*» (Ilm. 2, 17), mida ainult Jumal üksi teab — igaühele Temast määratud paiga selles maailmas.

Kogu Kiri on Jumala Vaimust sisse antud ja on kasulik õpetamise, manitsemise, parandamise ja õiguses juhutamise jaoks, et Jumala inimene oleks täiuslik ja iga hea töö tarvis varustatud. (2 Tim. 3, 16j)

Vello Salo

Kirjandust. Tänapäeva arvukate heade piiblitõlgete hulgast soovitan eriti nn. Jeesusalema Piiblit, mis on varustatud lühikese kommentaariga (originaalväljaanne prantsuse keeles: *Bible de Jérusalem*, Pariis; ingliskeelne väljaanne 1966; katoliiklik). Sissejuhatustest tuleb eriti soojalt soovitada George AUZOU kaheköitelist teost (*La Parole de Dieu*, 4. tr. Pariis 1966, 444 lk.; *La tradition biblique*, 462 lk.; mõlemad ilmunud ka saksa keeles: M. Grünewald-Verlag, Mainz). Toome sellest tänases numbris ühe katsepala.

Raamatu väikese mahuga arvestades (274 lk. taskuraamatu-formaadis) pakub üllatavalt palju Suzanne DIÉTRICH, *Le dessein de Dieu* (7. tr. Neuchâtel 1961, ka itaalia keeles saadaval; protestantlik) kuid piirdub teoloogiliste küsimustega. Seega vajab lugeja täienduseks mõnd ajaloolistki tausta käsitlevat teost, nagu L. GROL-

LENBERG' i suur Piibli-atlas (saadaval hollandi, prantsuse, saksa ja inglise keeles). Tänapäeval nii populaarses taskuraamatu-väljaandes on müügil C. CHARLIER, *La lecture chrétienne de la Bible* (Livre de Vie 46-47, Pariis 1964; on olemas ka saksa keelne tõlge). Kõik nimetatud teosed on kirjutatud laiema lugejaskonna huvisid silmas pidades, kuid teaduslikustki seisukohast laitmatult. Veidi rohkem vaeva valmistab J. SCHILDENBERGER, *Vom Geheimnis des Gotteswortes* (Heidelberg 1950), kuid seda peamiselt oma mahu (üle 500 lk.) ja väsitava trükipildi tõttu. Inglise keeles ei ole ma seni kahjuks veel midagi leidnud, mida sobiks siinkohal soovitada. Nõudlikumatele lugejatele kaheköiteline koguteos: A. ROBERT-A. FEUILLET, *Introduction à la Bible* (2. tr. Pariis 1959, I 880 lk., II 939 lk.; saadaval ka saksa keeles).

Piibel ja usk

Pühakirjal on maailma ajaloos ja inimeste elus tähtis koht. Selle raamatu tähtsust tuleb koguni erakorraliseks nimetada.

Minevik ja olevik tunnevad teisigi usulisi kirjandusi, mida on austanud suured inimhulgad ning millel on olnud otsustav mõju nende elule. Nii võib mainida praeni, hindude vera- ja brahmana-tekste, budni, hindude veda- ja brahmana-tekste, budistlikke teoseid ning hiina taoistlikke kirjutisi.

Sellegipärast võib vastuvaidlemist kartmata väita, et ükski neist usulistest kirjandustest pole saavutanud Piibliga võrreldavat levikut, mis on tänapäeval tuntud kõigis maailma maades, tõlgitud peaaegu kõigisse keeltesse. Ükski teine

raamat ei ole äratanud niisugust universaalset huvi ega jätnud sügavamaid jälgi inimsoo ajalukku.

Kristlase silmis ei ole neil seikadel igatahes suuremat tähtsust. Ka siis kui Piibel oleks inimsoo enamikule tundmatu või ebahuvitav, jääks ta kristlasele selleks mis ta on — pühaks kirjaks. Sellele, kes usub Kristuse ja tema Kiriku sisse, ei ole Piibel ennekõike (ja isegi mitte esijoones) üks inimsoo usulisi kirjandusvoole, vaid tal on üks täiesti ainulaadne omadus, mis ei luba teda muude tuntud kirjanduslike või usuliste ilmingute hulka liigitada: ta on Jumala sõna.

Ettevaatusabinõudest pole siin mingit kasu: me teeme teene kõigile — usklikele

ja mitte-usklikele — kui me ütleme otsekohe ja ebalemata, mis vaimus me Piibli omaks võtame, seda loeme ja uurime. Ka need, kes ei tunnista end isiklikult kristlasteks, tohiksid mõista, et see usk on kristlasele otsustava tähtsusega; nad tohiksid seda taibata ja koguni oodata, et kristlased siis ka selle usu põhjal talitaksid.

On ütlematagi selge, et ristiusk annab algusest peale teatud raami sellele, millena Piiblit võtta, kui ka teadmiste, mida seal saab uurimise varal ammutada. Lugada Pühakirja sellepärast, et selle autoriks on Jumal, kuulata Issandat, kes räägib lugejaga, või lugeda seda nagu ükskõik missugust muud inimeste kirjutatud koguteost, näiteks teatava ajaloo-perioodi usuliste kirjameeste antoloogiana — need on kaks põhiliselt erinevat hoiakut, mis tingivad ka väga erineva vastuvõtu-valmiduse. Pole raske ära arvata, et praktilised järeldusedki lugeja elu jaoks kuuluvad kahte eriliiki.

Nii kujutab käesoleva teose pealkirigi enesest usutunnistust. Piibel tuleb selles vaatlusele ainult usu põhjal, sest ma usun tõesti, et Jumal on Pühakirja autoriks ning et Jumal räägib meiega kui me Kirjasõna loeme ja sellest aru saame. Veelkord: just selle deklaratsiooni selguse tõttu ei tohiks see seik ühtegi teistimõtletajat häirida.

Mõningad täpsustused selle kohta, kuidas usk ilmutatud tõdesid omaks võtab — üldiselt ning eriti Piibli puhul — olgu alguslehekülgedest peale abiks ebaselguse hajutamiseks sellelt igati põhilise tähtsusega alalt — muidugi neile, kellele seda vaja on.

Usk on inimese vastuvõtt ja vastus Jumalale, kes tema poole pöördub. «Usu» all ei mõista me siin sugugi mitte ainult Jumala olemasolu omaksvõtmist, mis võib olla loomuliku mõistuse saavutus ning näib suuremale osale inimestest koguni kaasa sündinud olevat, vaid *ristiusu tegelikku omaksvõtmist*, s. t. vähemalt isiklikku ja elavat vahekorda Kristusega tema Kirikus, ning Kirikus õpetatavate tõdede teadlikku, tõsist ja sügavat omaksvõtmist ja tunnistamist.

Olgugi et inimesest lähtuv samm, on usk võimalik üksnes tänu Jumalalt saadud

võimele. (Nii Uus Testament: vrd. 1 Kor. 12, 3; Matt. 16, 17; Joh. 6, 44; 1 Joh. 5, 1) Selles mõttes on usk esijoones Jumala kingitus.

Usk on Issanda saabumine inimese ellu. Jumal võib meie ellu astuda igal mõeldaval viisil, ka kõige ootamatul. Kuid hariplikult tuleb ta ristimise läbi; nii on Jumala enese tahtmine — ka väikelapse puhul, kes peab sündinust alles hiljem teadlikuks saama ning selle suhtes isikliku seisukoha võtma.

Kuid ükskõik kuidas isikliku usueluni jõutakse — kas pikkamööda ja isegi nagu märkamatu, näites kristliku kasvatuse ja ümbruse läbi, või kõige ebaharilikuma, äkilise murrangu, avastuse või taasavastuse kaudu — igal juhul on tegemist *üleloomuliku* suhtega Jumalasse Kristuse läbi ja tema Kirikus.

Usu-kingitus lubab näha ja vastu võtta asju, mida enne seda ei oleks suudetud taibata, asju, mille juurde jõudmiseks ei ole muud teed. Usk ei ole inimese avastatud evidents, vaid kingitud veendumus. Usk « ilmutab », « tõstab katte »: ta lubab meid meie loomusele omase tunnetamisvõime piire ületada. Ta annab meile « tunda » (kogemise mõttes) teatud ennetundmatut realiteeti või siis ainult mõnd selle inimvaimule uhiuue realiteedi eripalet; pärastpoole näeme, et see on ka Piiblis esineva sõna « tundma » mõte.

See kogemus ergutab usule kutsutud rohkem kui miski muu. Vastus, mille inimene annab Issandale sellel sõnulväljendamatul isiklikul kohtamisel, osutub tema elu tõsiseimaks ja tähtsaimaks, imeliseks ja ühtlasi täiesti mõistusepäraseks, kuid ka kõige kaugemale ulatuvate tagajärgedega sammuks.

Ometigi pole see poolevalik kuidagi viisi sundusega seotud. Vastasel korral ei saakski ju tõeliselt vabast valikust rääkida. Usk — ühe isiku vaba vastus teisele, nõusoleku andmine pärast sellekohast ettepanekut — ei saa sündida ega kasvada mujal kui vabaduses. Siin peitubki põhjus, miks see tõelisus, mida Jumal näha laseb, ei astu meie ette sundivate või ilmsete argumentidega.

See kingitus lubab meid uskuda Jeesuse kui meie Issanda ja Lunastaja sisse,

lubab samuti uskuda Kiriku kui Issanda Jeesuse seatud pühitsemisvahendi (sakramendi), Jumala ilmutatud tõe valvaja ja kuulutaja sisse. Uskuda Piibli ja Jumala sisse on — seda tahavad näidata järgnevad leheküljed — üks selle kingitud usu ja Kiriku õpetuse järeldusi.

Usu objektiks on Jumala ilmutus: Jumal on inimeste ellu astunud, end sellele maailmale näidanud, oma kavatsused teatavaks teinud — selle, mida ta tahab koos inimestega teha, nende eneste hüveks. Kristlus (siinkohal täpsemalt võttes: juudi-kristlus) kuulub nn. positiivsete religioonide hulka: ta rajaneb ajaloolistel tõsiasjadel, on alguse saanud teatavate sündmuste läbi. Need tõsiasjad on järelikult ka ajalooteaduse objektiks: riskus ei saa kunagi unustada ega eitada, isegi mitte pealiskaudselt võtta neid ajaloolisi sündmusi, mis ta rajasid.

Kuid nende sündmuste *tähendust* ära tunda pole ajalooteaduste, vaid usu asi, usu, mis tunneb sündmuste reas ära « püha ajaloo », leiab kätte selle mõtte, näeb Jumalat tegutsemas ja kuuleb sel viisil inimeste poole pöörduvat Jumala sõna.

Meie « kõikteadmine » on ju tühine, eriti ajaloo alal. Ajalooks nimetatakse teatavat viisi kõige selle esitamiseks, mida on korda läinud mineviku kohta teada saada, fragmentaarsete teadete täiendamiseks, nende tõlgendamiseks ja mingi selatusega varustamiseks. Uue materjali leidmise, allikmaterjali täiendamise võimalus jääb alati püsima; rikkalikum tõsiasjade valgustamine lubab neid omakorda sügavamalt mõista.

Usk on üks valgusallikas, mis valgustab tegelikkuse neid külgi, mida inimvaim üksi ei näegi. (Väike võrdlus. Mu käes on kahe erivärvi tahuga ese, üks värv — ütlemine punane — minu poole, teine — ütlemine valge — väljapoole pööratud. Mis värvi on see ese? küsin vastasseisjalt. Vastus: Valge! Mina: Ei, punane! Kui palju inimlikke diskussioone on selle lihtsa lahkarvamise sarnased, kusjuures pole sugugi vaja kahelda vaidlejate aususes. Kõik oleneb seisukohast — tähttäheleises mõttes. *Usk näitab seninägematut külge*). Sellepärast kõneleme põhjendatult « ilmutusest ». Vaadeldagem mõningaid kuulsaid näiteid.

Usku kõrvale jättes võib « Aabrami kutsumiseks » (1 Moos. 12, 1-4) nimetatavat episoodi seletada lihtsalt ühe semiidipere väljarändamisena tolled ajal ja maal valitsenud olukorra sunnil. Siinai tipul asetleidnud teofaaniast (= Jumala ilmumine; 2 Moos. 19, 16-20) jääks järele mõni meteoroloogiline nähtus, teatav mägestiku-äike. Sellest vaatevinklist nähtuna näiks Jeesuse lühike elukäik ühe õilisüürikesse episoodina, niihästi südantliigutava kui ka ebamugavaid kohustusi meeldetuletava « süütu Galilea unistaja » avantüürina.

Piiblist leiame hulga kohti, kus mingist sündmusest — edust või katastroofist, nagu neid muudeski ajalugudes ette tuleb, ilma et neile seal erilist originaalsust või tähtsust omistataks — saab israeliitidele Kõigekõrgema ilmutus, Jumala ligiolek, kes tegutseb oma rahva keskel ja selle huvides. Ühe suurte teadmistega ja igati lojaalse ajaloolase visioon neist asjust võib vägagi erinev olla. Ta võib oma dokumentatsiooni-otsingul Jeesust kohata, kuid teda mitte tunnistada « Kristuseks, elava Jumala Pojaks » (Matt. 16, 17): antud ajaloolist tõsiasja võib mitmeti tõlgendada. Nii nagu Jumala kui inimeste lunastaja ligioleku ja tegevust üldiselt, lubab ka Jeesuse loos üksnes usu-kingitus ära tunda Jumala sekkumist ajaloo käiku. Sedasama tuleb öelda kõigi sündmuste kohta, milles usk avastab kõrgema tähenduse.

Need inimesed, kes elasid isiklikult läbi meie usu alguses seisvad sündmused — otsesed tunnistajad, verstapostid « püha ajaloo » kulgemisrajal — kui ka need, kelle ülesandeks oli ilmutatud sõnumi edasiandmine või selgitamine, pidid usu-kingituse saama selsamal kombel. Üheainsa evangeeliumi lugemisest piisab selleks, et kindlaks teha Jeesuse suhtes võetud erihoiakuid, et aru saada sellest, kuidas tema isiksuse esinemisel kui niisugusel ei olnud tingimata otsustav osa ta kuulajate ja kaasaegsete seisukohavõttudes. Too tagasihoidlikkus, millest ta kinni pidas, oli vältimatu, loomulik: see tegi võimalikuks vaba usu-otsuse. Isegi tolle noore rabi kõige lähedasemad jüngrid vajasid — nagu kõik inimesed, nagu meiegi — sisemist

uuendust ja Jumalast antud, mitte-loomulikku usku selleks, et Jeesuses oma Issandat ja Jumalat ära tunda. Õeldu illustatsiooniks sobib lugeda üliõpetlikku Emmause jüngrite lugu Luuka ev. 24. peatükis.

Uskliku inimese seisund ei ole niisiis selle olulises osas muutunud. Neid fakte, mis meie Credo alguses seisavad, tunne me me ainuüksi tunnistajate vahendusel. Selleks, et alguses juhtunu üle selgusele jõuda, on nende tunnistuste ülesotsimine, nende kindluse, väärtuse ja ulatuse järelekatsumine möödapääsematud. Kuid meie enese otsustamisvõime põhjal, ilma usu abita, ei oskaks me neid fakte küllaldaselt tõlgitseda. Kui me nende tähendusest aru saame, sünnib see tänu Jumala kingitusele, kes nõuab sealsamas meie vabaduselt otuse langetamist.

Veendumus, milleni teatud tüüpi inimesed jõuavad teadusliku uurimise või mõistusepärase tõestuse lõpptulemusena, võib nende puhul täita kanali osa, mille läbi usu-kingitus saabub. Jumal kasutab kõiki vahendeid, ning sageli ka seda, kui inimene oma pingutustele tõe saavutamise suunas truuks jääb.

Usu juurde viib suur hulk eriteid: neid on kahtlemata sama palju kui inimesi, kes usuni jõuvad. Mõnedele oli see maailma pea peale pöörav suursündmus, teistele kitsaimas mõttes isiklik seik, kolmandatele koguni üsna igapäevane lugu. Ühed leiavad Kristuse ja Jumala Kirikus, teised Kiriku Kristuses, kolmandad esiteks Jumala ning tema kaudu Kristuse ja Kiriku. Sellele isikule oli esimeseks külgetõmbejõuks arhitektuur ja muusika, tolele filosoofia, mõnele muule lihtsalt kaastunne ligimesega, teise inimese kannatusi nähes tekkind südamevalu. Tähtsaimaks tunnusemärgiks — võiks öelda: ristiusu «normaalseks» külgetõmbejõuks — on ligimesearmastus, vennalikkus (Joh. 13, 35; Ap. teod 2, 44-47). Väga paljud kohtuvad Issandaga sel teel, et nad avastavad elava koguduse, tõelisi usklikke.

Üks on kindel: Jumalal ei tule vahenditest puudust. Kõik — rõõm ja mure, üksindus ja seltskond, Piibel, raamatud

või üksainuski raamat, mondäanne elu ja hüljatus, rikkus ja vaesus (viimane eriti sageli: Jumal «annab oma armu vaestele», Õp. 3, 34; Matt. 11, 25), ülitähtsad ja tähtsusetud sündmused — ükskõik mis võib olla lävepakuks saabuvale Jumalale. Issanda teed kõlbavad igapäevale, sobivad tema elu, temperamendi ja keskkonnaga: iga kord on tegemist originaalse ja ainulaadse sündmusega.

Hulk konvertiite, kes saabuvad Kirikusse ebaharilikke teid pidi, on puudulikult ette valmistatud Kiriku ja «kirikulistele» elu väliste vormide omaksvõtmiseks. Usu-armu murrangulise elamuse vahetu lähedus teeb nad ülinõudlikeks, «ülievangelseteks», kui tohib nii ütelda, sest nad ei tea veel, et Jumal tuleb inimeste kaudu ja kõige kaudu, mis on inimlik, ning tunnevad end alguses kohutavas paanikas või vähemalt väljarändajana või üksiklasena kõigi nende «vanade olijate» ja «pärismaalaste» keskel, kellega neil tuleb nüüd äkki läbi käia. Sellepärast on väga tähtis ja võrratult lohutav, kui neile saab osaks vastuvõtt tõsivennalikus vaimus. Need neofüüdid, uus veri Kiriku soontes, võivad siis omakorda «eluaegsete» kristlaste ellu armu ja uuendust tuua.

Mõnede jaoks osutub seega ka Piibel teeks, millel nad kohtavad Jumalat. Sellel raamatul on suur külgetõmbejõud paljude inimeste suhtes: Piibli kirjapanekjate usk, nende mõttekäikude kaalukus ja nende kaugeleulatuv pilk; ajaloo-lõng, mis Pühakirja läbib, selles leiduvate õpetuste usuline ja moraalne väärtus; viis, kuidas siin räägitakse Jumalast või kuidas esitatakse Jumala sõna; suured isiksused (näiteks prohvetid), kõigepealt aga Jeesuse isik Uues Testamendis ei saa kellegi silmade eest mööda libiseda, ilma et jääks sügav mulje ning kerkiks suuri küsimusi lugeja mõistusele. Olgugi et Piibel ei anna usku — olen selles veendunud — valib Jumal ta sageli vahendiks, mille läbi usku kinkida.

Georges Auzou

(I ptk. raamatust La Parole de Dieu)